

POROČILA**Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU v letu 2005**

Ljubljana, Gosposka ulica 13, <http://www.zrc-sazu.si/giam>

Geografski inštitut Antona Melika je imel v letu 2005 triindvajset redno zaposlenih raziskovalcev in štiri tehnične delavke ter več stalnih in občasnih pogodbenih sodelavcev, ki so sodelovali pri raziskovalnih projektih in nalogah.

Inštitut ima 7 organizacijskih enot: Oddelek za fizično geografijo vodi Mauro Hrvatin, Oddelek za socialno geografijo dr. Marjan Ravbar, Oddelek za regionalno geografijo dr. Drago Perko, Oddelek za naravne nesreče dr. Milan Orožen Adamič, Oddelek za varstvo okolja dr. Aleš Smrekar, Oddelek za geografski informacijski sistem dr. Matej Gabrovec in Oddelek za tematsko kartografijo mag. Jerneja Fridl.

Na inštitutu delujejo tudi Zemljepisni muzej, ki ga vodi Primož Gašperič, Zemljepisna knjižnica, ki jo vodi dr. Maja Topole, kartografska zbirka, ki jo vodi Meta Ferjan, in geografske zbirke, ki jih vodi Primož Gašperič.

Na inštitutu je sedež Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije. Njen predsednik je dr. Milan Orožen Adamič, sekretarka pa dr. Maja Topole.

V letu 2005 je delo potekalo v okviru raziskovalnega programa Geografija Slovenije ter številnih projektov in nalog.

Raziskovalni program **Geografija Slovenije** (vodja dr. Marjan Ravbar) obsega temeljna analitska in sintetska preučevanja Slovenije, njenih pokrajinskih sestavin in regionalnih enot, geografske primerjalne študije, razvijanje geografske terminologije vključno z zemljepisnimi imeni, prav tako pa razvijanje geografskih metod in tehnik ter geografskega informacijskega sistema in z njim povezane tematske kartografije. V okviru fizične geografije in geografije naravnih nesreč smo nadaljevali s preučevanjem flišnih in dolomitnih pokrajin v Sloveniji. V porečju Dragonje smo nadaljevali z meritvami erozije, v Goriških brdih pa začeli z raziskovalnim delom na področju varstva pred naravnimi nesrečami oziroma s preučevanjem plazenja. Izdelali smo zemljevid plazovitosti in s pomočjo podatkov o približno 800 plazovih dopolnili metodo izdelave, ki sloni na uporabi geografskih informacijskih sistemov. Preučevali smo tudi erozijo prsti v Sloveniji. Opravili smo redne meritve ledenikov pod Triglavom in Skuto. Na Triglavskih podih smo opravili natančen geomorfološki ogled terena, kar bo olajšalo geomorfološko kartiranje v naslednjih letih. Na področju hidrogeografije smo preučevali pretočne režime slovenskih rek. Posebej so nas zanimale prilagoditve pretočnih režimov sodobnim podnebnim spremembam. Na področju socialne geografije smo nadaljevali s preučevanjem prostorskih in regionalnih struktur, iskanjem primernih instrumentov in ukrepov regionalne politike, preučevanjem dejavnikov pomena regionalne rasti za razvoj, raziskovanjem sprememb urbane rabe, poselitvenega in prebivalstvenega razvoja, urbanizacije, obmejnih območij, spreminjanja etnične sestave, priseljevanja in rodnosti. Preučevali smo pokrajinske razsežnosti gospodarskih in socialnih sprememb v pokrajini. Usmerili smo se na prostorsko organizacijo in učinke gospodarstva, socialnih skupin, kulture, politike in upravljanja na socialno razumevanje družbenih odnosov v pokrajini. Raziskovali smo socialne, politične, regionalne in okoljske geografske procese v slovenskih pokrajinah. Pri preučevanju rabe tal smo sistematično analizirali podatke franciscejskega katastra iz prve polovice 19. stoletja. V ljubljanskem, tržaškem in goriškem arhivu smo zbrali podatke o rabi tal za večino katastrskih občin na ozemlju današnje Slovenije. V prvih obdelavah smo se posvetili spreminjanju gozdnih površin v zadnjih 200 letih. Na področju regionalne geografije smo raziskovali kulturne pokrajine v slovenski Istri z izrazitimi naravnimi, družbenimi in kulturnimi značilnostmi in ugotavljali vpliv, ki ga je imelo spreminjanje državne meje na pokrajino, preučevali pa smo tudi podeželsko pokrajino na obrobju Ljubljane, ki smo jo analizirali na temelju popisa kmetijskih gospodarstev in fotointerpretacije ortofoto posnetkov. Iz najpomembnejših atlasov sveta smo na podlagi pregleda imenikov zemljepisnih imen in/ali zemljevidov pripravljali korpuse tujih zemljepisnih imen v slovenskem jeziku.

Projekt **Triglavski ledenik kot pokazatelj podnebnih sprememb** (vodja dr. Matej Gabrovec) je nadaljevanje dolgoletnega inštitutskega programa. Raziskovalni projekt poteka v sodelovanju z Geodetskim inštitutom Slovenije, financirata pa ga Agencija za raziskovalno dejavnost in Agencija Republike Slovenije za okolje. Helikoptersko snemanje ledenika smo tokrat zamenjali z letalskim snemanjem. Posnetki zajemajo širšo okolico ledenika, kar omogoča boljšo analizo prostorninskih sprememb ledenika v preteklem desetletju. Aerosnemanje je potekalo 25. 8. Zaradi fotogrametrične analize smo na terenu v širši okolici ledenika označili in izmerili še nekaj novih oslonilnih točk. Spodnji del ledenika je ob koncu talilne sezone še vedno prekrival sneg iz predpretekle zime, zato je letošnja izmerjena površina ledenika 1,1 ha, kar je več kot v letu 2003. Kljub temu se je ledenik stanjšal in nekoliko umaknil na svojem zgornjem robu. V septembru smo podrobneje geomorfološko kartirali širšo okolico ledenika, kar bo olajšalo razlago poledenitve Triglavskega pogorja v zadnjih stoletjih. V okviru projekta opazujemo tudi Ledenik pod Skuto. Leta 2005 se je glede na leto prej opazno stanjšal in zmanjšal. Ocenjujemo, da je njegova močno vbočena površina spet manjša od hektarja. Na ledeniku ni večjih in značilnih ledeniških razpok, kar je posledica majhne povprečne debeline, prav tako ni ledeniških plastnic, kar kaže, da je večina ledeniških voda otekala podledeniško. Površina ledenika je bila skoraj v celoti razgaljena, saj je vztrajala na njej le majhna zaplata firna iz predpretekle zime.

Temeljni projekt **Navzkrižja interesov pri rabi podtalnice in možnosti za razreševanje** (vodja dr. Irena Rejec Brancelj) je potekal drugo leto. Pri rabi podtalnice kot naravnega vira prihaja do navzkrižja interesov. Zaradi zgoščene poselitve ter zgotovitve številnih gospodarskih in drugih dejavnosti so prodni vodonosniki ogroženi. Ključno nasprotje na naših prodnih ravninah je med rabo za pitno vodo ter agrarnimi in urbanimi dejavnostmi. Navzkrižje je mogoče zmanjšati tudi z ustrezno ozaveščenostjo vseh uporabnikov tega prostora in naravnega vira. Skupaj s strokovnjaki iz različnih ustanov smo pripravili znanstveno monografijo Podtalnica Ljubljanskega polja. Sklenili smo sklop projekta Zavest o rabi vode kot naravnega vira, ki ga je Aleš Smrekar kot doktorsko disertacijo uspešno zagovarjal na Univerzi na Primorskem. Pripravili smo predstavitevno mapo za osnovnošolce o podtalnici na Ljubljanskem polju.

Temeljni projekt **Naselbinski razvoj Slovenije pod vplivi urbanizacije na prelomu tisočletja** (vodja dr. Marjan Ravbar) se ukvarja s preobrazbo naselbinskega sistema. V Sloveniji in drugod po Evropi opazujemo nenehno povečevanje pozidanih površin in zmanjševanje deleža drugih, predvsem obdelovalnih zemljiških kategorij. Poselitveni razvoj je povezan predvsem s spremenjenimi oblikami načina življenjskih navad med prebivalstvom. Razraščanje poselitvenih površin je povezano z naraščanjem stopnje družbene blaginje ter tehnološko-ekonomskimi ter družbenimi spremembami. Zaključek industrializacije in pospešen prehod v postindustrijsko družbo ob prelomu stoletja nazorno označujeta napredovanje (post)urbanih struktur na ravninskih območjih, usmerjeno proti obmestjem. V Sloveniji se poslavljamo od demografske rasti v mestih in stopamo v obdobje »urbanega razvoja brez rasti«, ki jo v grobem označujeta prostorska širitev mestnih vplivov in obmestja in notranja preobrazba naselij. Na ekspertnem vzorcu v različnih naravnih enotah smo ugotavljali, kako se je med popisoma 1991 in 2002 spreminjala raba zemljišč glede na relief, tip poselitve, geografski položaj naselja in število delovnih mest.

Temeljni projekt **Skupna obdelovalna zemljišča: pokrajina med preteklostjo in prihodnostjo** (vodja dr. Drago Perko) je potekal prvo leto. Ukvarja s skupnimi zemljišči v Sloveniji, ki še niso bila celovito raziskana, čeprav so pomembna kulturna dediščina slovenskega naroda in s svojo gospodarsko vlogo prispevajo k ohranjanju slovenskega podeželja. So poseben tip kulturne pokrajine, ki je nastal s součinkovanjem razmeroma stalnih naravnih in spremenljivih družbenih razmer, zato je za njihovo raziskovanje nujno povezovanje naravnih in družbenih zakonitosti. V dveh mesecih dela smo pregledali ustrezno domačo in tujo literaturo s področja skupnih zemljišč in rabe tal, pridobili in pripravili podatkovno baze za rabo tal v Sloveniji ter pripravili del podatkovnih slojev skupnih zemljišč v Sloveniji na podlagi digitalnega katastrskega načrta. Pripravili smo tudi petindvajsetmetrski digitalni model višin Slovenije in ga prilagodili za povezovanje z ostalimi podatkovnimi sloji v okviru geografskega

MIHA PAVŠEK

MATIJA ZORN

MAURO HRVATIN

MATIJA ZORN

Utrinki z merjenja Triglavskega ledenika leta 2005: ostanki ledenika (levo zgoraj), Matija Zorn in Miha Pavšek nameščata merilne točke »dežnike« (desno zgoraj), Matija Zorn in Blaž Barborič z geodetskimi merilnimi napravami (levo spodaj), Mauro Hrvat in Primož Pipan postavljata merilno točko (desno spodaj).

informacijskega sistema. Prav tako smo prilagodili digitalne podatke o kamninski podlagi za vso Slovenijo.

Regionalna primerjava spreminjanja poselitvene rabe zemljišč med statističnimi regijami v Sloveniji v obdobju 1991–2002 po vzorčnih podeželskih območjih (vodja dr. Maja Topole) je projekt v okviru ciljnega raziskovalnega programa Konkurenčnost Slovenije 2000–2006 in poteka usklajeno s podobnim projektom na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki se ukvarja z mestnimi območji in ga vodi dr. Marko Krevs. Spreminjanje poselitvene rabe podeželskih območij smo ugotavljali z analizo letalskih in ortofoto posnetkov, statističnih podatkov in podatkov s terena. Ekspertni vzorec je zajel 11 podeželskih naselij iz različnih slovenskih naravnih pokrajin in statističnih regij, kjer se je med letoma 1991 in 2002 povečalo število prebivalcev, delovnih mest in hiš. Ugotavljali smo spreminjanje stanovanjskih površin, površin s oskrbnimi, storitvenimi in poslovnimi ali tako imenovanimi centralnimi dejavnostmi, površin za promet in zveze, površin za komunalno in energetiko ter zelenih in drugih odprtih površin. Zanimive so predvsem razlike med posameznimi tipi naselij. Rabo zemljišč smo povezali z reliefom oziroma tipom poselitve, geografskim položajem naselja, gibanjem števila delovnih mest v naselju in s spreminjanjem njihove strukture.

Terminološki slovar urejanja prostora (vodja dr. Drago Perko) je projekt v okviru ciljnega raziskovalnega programa Konkurenčnost Slovenije 2001–2006 oziroma njegovega težišča Uravnotežen regionalni in prostorski razvoj ter razvojna vloga okolja. Skupaj s soizvajalci Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo ter ACER-jem smo pripravili opise skoraj 2000 gesel, ki so po področjih in abecednem zaporedju predstavljena v sklepnem poročilu prvega dela projekta. Sodelavci inštituta smo pripravili več kot 1000 predlogov gesel in nato napisali okrog 800 prispevkov za izbrana gesla s področja regionalnega planiranja, geologije, fizične geografije, družbene geografije, regionalne geografije, demografije, kmetijstva, prometa, telekomunikacij, energetike, prostočasovnih dejavnosti, turizma, naravnih nesreč in psihologije.

PASCALIS – Protocol for the assessment and conservation of aquatic life in the subsurface (vodja dr. Irena Rejec Brancelj) je mednarodni projekt o biološki raznovrstnosti v podzemnih vodah petih evropskih držav v okviru 6. okvirnega evropskega programa. Vrednotili smo razliko med poznavanjem problematike biološke raznolikosti podzemnih voda različnih socialnih skupin in ozaveščenost javnosti. Zadnje leto projekta smo pripravljali gradivo za objavo rezultatov.

DIAMONT – Data infrastructure for the Alps: mountain orientated network technology (vodja mag. Mimi Urbanc) je mednarodni projekt v okviru INTERREG III B programa za Območje Alp. V Sloveniji ga koordinira naš inštitut. Oblikovali smo koncept delovnega paketa, za katerega je zadolžen naš inštitut, ter sodelovali pri izvajanju že potekajočih delovnih paketov drugih partnerjev ter pri formalnih in organizacijskih delovnih paketih, ki obsegajo sodelovanje z nacionalnimi in mednarodnimi ustanovami, oblikovanje vsebinskih in finančnih poročil ter iskanje nacionalnih virov sofinanciranja.

R. A. V. E. Space – Raising awareness of values of space through the process of education (vodja mag. Jerneja Fridl) je mednarodni projekt v okviru INTERREG III B CADSES programa. Sodeluje pet partnerskih držav iz območja srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope: Slovenija, Italija, Grčija, Poljska ter Srbija in Črna gora. Cilj projekta je dopolnjevanje učnih programov osnovnih in srednjih šol z vsebinami prostorskega načrtovanja in trajnostnega prostorskega razvoja ter ozaveščanje mladih o vrednotah prostora. Cilje bomo dosegli s pripravo ustrezne strategije za uvajanje vsebin prostorskega načrtovanja in trajnostnega razvoja v obstoječe učne programe osnovnih in srednjih šol ter s pripravo primernih učnih pripomočkov in gradiv za pomoč učiteljem. Analizirali bomo šolske učne načrte držav partneric, ocenili mesto prostorskih vrednot v njih in pripravili strategijo izobraževanja. Razvili bomo nekatere nove tehnike in načine izobraževanja ter jih preizkusili na poletnem taboru. Pripravili bomo tudi izobraževalne televizijske oddaje.

ALPTER – Terraced landscape of the Alpine arc (vodja mag. Drago Kladnik) je mednarodni projekt v okviru INTERREG III B programa za območje Alp o terasiranih pokrajinah v alpskem loku. Sodelujejo ustanove iz Italije, Avstrije, Francije, Švice in Slovenije. Nameni in cilji projekta, ki ga pri nas

koordinira Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani, so integralno upravljanje pokrajine s kulturnimi terasami, izmenjava dobrih praks na področju varstva okolja in promocije terasastih pokrajin, podpora skupnim strategijam za upravljanje območij s kulturnimi terasami, nastajanje novih metodologij, tehnik in planskih instrumentov za varstvo kulturnih pokrajin, krepitev lokalne in regionalne identitete ter ozaveščanje prebivalstva o vlogi in pomenu tipične pokrajine s kulturnimi terasami. V Sloveniji so bila kot vzorčni primer izbrana Goriška brda. Inštitut je preučeval plazovitost izbrane pokrajine in spremembe rabe tal v naseljih Medana in Kožbana v zadnjih dvesto letih.

PLANET CENSE – Planners network for Central and South East Europe (vodja dr. Marjan Ravbar) je mednarodni projekt v okviru INTERREG III B CADSES programa. Sodeluje petnajst partnerskih držav iz območja srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope. V Sloveniji delo koordinira Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije. Projekt je namenjen podpori skupnim strategijam prostorskega razvoja in delovanje za njihovo uresničevanje. Rezultati bodo uporabljeni pri razvoju poselitve na območju sodelujočih držav. Inštitut je pripravil opredelitev slovenskih izhodišč za policentrični prostorski razvoj in izvajanja strategije prostorskega razvoja Slovenije.

V okviru mednarodnega projekta **Soline-Saltpans** (vodja Primož Pipan) smo v sodelovanju s Pomorskim muzejem »Sergej Mašera« Piran in Zavodom za mednarodno prostovoljno delo Voluntariat iz Ljubljane julija na delovnem taboru na primeru solin utrjevali zavest o ohranjanju kulturne in naravne dediščine. Obnavljali smo muzejsko solno polje, pobirali sol in prek medijev ozaveščali širšo javnost.

Bilateralni projekt **Spremembe rabe tal v srednji Evropi – primer Slovenije in Avstrije** (vodja dr. Matej Gabrovec) na avstrijski strani vodi dr. Fridolin Krausmann s Fakultete za interdisciplinarno raziskovanje in izobraževanje Univerze v Celovcu. Analizirali smo franciscejski kataster in zbrali podatke za večino slovenskih katastrskih občin, med drugim tudi za celotno obmejno območje z Avstrijo. Na delavnici v obmejnem območju Avstrije in Češke smo izmenjali poglede in metode dela med raziskovalci večine srednjeevropskih držav, ki imajo enake ali podobne podatkovne vire o rabi tal. Na tej podlagi pripravljamo primerjalne študije o spremembah rabe tal v zadnjih dvesto letih v širšem srednjeevropskem prostoru.

Cilj projekta **Izdelava katastra in predloga prednostne sanacije odlagališč odpadkov vodozbirnega območja črpališča Jarški prod** (vodja dr. Aleš Smrekar) je izdelava katastra vidnih neurejenih odlagališč v območju črpališča Jarški prod. S terenskim delom smo zbrali podatke za 150 odlagališč. Z upoštevanjem zakonskih določil in s strokovno analizo pridobljenih podatkov smo pripravili povsem novo metodologijo za določanje skupin odlagališč glede na njihovo potencialno nevarnost za onesnaženje vodnega vira in za vsako skupino predlagali način sanacije. Končni rezultati naloge omogočajo naročniku Mestni občini Ljubljana vpogled v problematiko nelegalnega odlaganja odpadkov, njegov obseg in možne vplive na okolje.

Projekt **Odlagališča odpadkov na vodovarstvenem območju, pomembnem za oskrbo MOL-a s pitno vodo** (vodja dr. Aleš Smrekar), je potekal prvo leto. Za ožja vodovarstvena območja vodnih virov, pomembnih za oskrbo Mestne občine Ljubljane s pitno vodo, smo se seznanili z obstoječo literaturo in z zakonskimi podlagami ter na podlagi tega pripravili vprašalnike za odlagališča odpadkov, gramoznice, obvestilne table, ki prepovedujejo odlaganje odpadkov ter ovire, ki onemogočajo dostop na potencialno zanimiva mesta za odlaganje. Začeli smo pripravljati kataster vidnih neurejenih odlagališč odpadkov.

Projekt **Izboljšanje življenja v Mestni občini Ljubljana z vidika spreminjanja kvalitete stanovanjskih razmer in intraurbanih migracij** (vodja dr. Damir Josipovič) je usmerjen v preučevanje stanovanjskih razmer na območju Mestne občine Ljubljana po osamosvojitvi Slovenije. Stanovanjske razmere so neposreden pokazatelj kakovosti bivanja mestnih prebivalcev. V procesih gentrifikacije in getoizacije se tudi Mestna občina Ljubljana prek intraurbanih migracij sooča s problemom razslojevanja mestnega prebivalstva. V prvem letu projekta smo se osredotočili predvsem na zbiranje podatkov o stanovanjih in prebivalstvu ter pregledali opravljene podobne študije.

Projekt **Vloga raziskovanja pri ustvarjanju uspešnosti mest** (vodja dr. Marjan Ravbar) sestavlja ta povezana sklopa. Prvi utemeljuje nekatere geografske razvojne dejavnike konkurenčnosti mest (regij) v razmerah globalizacije in vlogo ustvarjalnega okolja na spremembe v prostorsko-razvojnih strukturah mest in njihovih vplivnih območij ter valorizaciji izbranih primerov »dobre prakse« oziroma tako imenovanih »učečih se regij« v nekaterih evropskih mestih/državah. Drugi sklop z empiričnimi izsledki podaja pomen Ljubljane in njeno vlogo v sistemu inovativnih urbanih središč nasproti velemestnim aglomeracijam v bližnji soseščini. Njen položaj utemeljujemo z geografskimi razsežnostmi inovacijske dinamike kot temeljnega razvojnega generatorja za celokupen državni urbani sistem ter vrednotimo njen razvojni raziskovalni potencial ter investicijske, gospodarske in populacijske zmogljivosti z vidika priložnosti, ki jih ponujata osrednja lega in funkcija glavnega mesta.

Projekt **Geografska analiza investicijskih aktivnosti na regionalni in prostorski razvoj Slovenije v letu 2004 – pasti in izzivi v pogojih globalizacije** (vodja dr. Marjan Ravbar) je ena izmed ciljno naravnanih empiričnih študij pri aktivizaciji razvojnega in investicijskega potenciala v Sloveniji. Osredotočili smo se na preučevanje razmeritve plačil za investicije, ključne analitične ugotovitve pa prikazali z nizom kartografskih in grafičnih prikazov. Študija je prva geografska analiza razmeritve vplivov investicijskih aktivnosti na regionalni in prostorski razvoj Slovenije v letu 2004. Štiri poglavja podajajo prostorsko razporeditev plačil za investicije glede na njihovo število in skupno vrednost po naseljih, presek razporeditve investicijskih aktivnosti po območjih območnih zbornic, analizo dejavnostne strukture plačil za investicije in njihovo prostorsko razporeditev. V prilogi so še kartografski pregledi vsote plačil za investicije za vsako od trinajst območnih zbornic GZS ter najpomembnejših investorjev po dejavnostni strukturi.

Demografske analize občin Hrpelje-Kozina, Gornja Radgona, Ljutomer, Sveti Jurij ob Ščavnici, Šoštanj (vodja Peter Repolusk) so zajele osnovne demografske značilnosti in procese: spremembe števila prebivalcev in geografske razporeditve prebivalstva, starostno in spolno sestavo, rodnostne značilnosti, selitve in družbenogospodarsko sestavo. Izdelali smo tri različice demografskih projekcij. Posebna pozornost smo namenili podeželskim, hribovitim in depopulacijskim območjem, vlogi zdomstva in suburbanizacije ter razvoju mestnega prebivalstva.

V projektu **Snežni plazovi vzdolž regionalne ceste (R1-206) Kranjska Gora–Vršič–Trenta** (vodja mag. Miha Pavšek) smo za Družbo Republike Slovenije za ceste in Ljubljanski urbanistični zavod izdelali pregled snežnih plazov in plaznic vzdolž ceste Kranjska Gora–Vršič–Trenta z vidika letoletne prevoznosti oziroma morebitne kasnejše gradnje predora pod prelazom Vršič.

Za projekt **Discover Slovenia** (vodja dr. Drago Perko) smo pripravili interaktivne zemljevide, fotografije, slike in besedila za predstavitev Slovenije na medmrežju in zgoščenki v sklopu *Discover Slovenia* za integrirani informacijski sistem SYCP (*Slovenia Your Cooperation Partner*), ki je namenjen mednarodni promociji Slovenije kot konkurenčne, razvojno usmerjene članice Evropske zveze in ga koordinira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Za projekt **Kdo sem, kdo smo** (vodja mag. Miha Pavšek) smo izdelali, pripravili in izbrali kartografsko in fotografsko gradivo o značilnosti slovenskih pokrajin in tipih slovenskih naselij za multivizijsko predstavo v okviru razstave Slovenskega etnografskega muzeja.

Projekt **Popisni atlas Slovenije 2002** (vodja mag. Jerneja Fridl) izvajamo v sodelovanju z naročnikom projekta Statističnim uradom Republike Slovenije. Uredniški odbor je pripravil vsebinsko zasnovo atlasa in seznam zemljevidov ter oblikoval tipično stran atlasa. Iz osnovne podatkovne baze podatkov popisa 2002 je bila generirana obsežna podatkovna baza izbranih popisnih podatkov. Za pisce spremernih besedil smo izdelali osnutke 104 tematskih zemljevidov, ki so besedila z vsebinskimi ali tehničnimi pripombami glede zemljevidov oddali uredniškemu odboru.

Projekt **Atlant** (vodja dr. Milan Orožen Adamič) je potekal drugo leto. Slovenska Matica je med letoma 1869 in 1877 izdala 18 listov Atlanta, prvega svetovnega atlasa v slovenskem jeziku. Redakcijo so zaupali pravniku in jezikoslovcu Mateju Cigaletu. Atlas je skorajda zatonil v pozabo, zato smo za

šestdeseto leto delovanja inštituta pripravili in izdali faksimile atlasa in spremljevalno knjigo s sedmimi znanstvenimi študijami o atlasih in zemljevidih, politični in družbeni podobi v drugi polovici 19. stoletja, okoliščinah nastanka Atlanta, življenju in delu Mateja Cigaleta, zemljevidih v Atlantuu s kartografskega in imenoslovnega vidika ter o odzivih na njegov izid in njegovem mestu v slovenski geografski literaturi. Imensko kazalo obsega več kot 30.000 zemljepisnih imen, mnoga med njimi so bila prvič zapisana v slovenščini. V spremljevalni knjigi so tudi črno-beli odtisi zemljevidov z vrisanimi koordinatami, ki omogočajo lažje umeščanje prikazanih pojavov. Ob izidu Atlanta smo v Zemljepisnem muzeju inštituta pripravili razstavo in tiskovno konferenco.

Projekt **Strokovna redakcija Geografskega terminološkega slovarja** (vodja mag. Drago Kladnik) je potekal v okviru projekta Geografski terminološki slovar, ki ga je vodil dr. Franc Lovrenčak. Opravili smo zaključna redakcijska zbrana in predhodno že večkrat obdelovanega gradiva. Pri tem smo tesno sodelovali s sodelavci Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Sredi leta je v okviru zbirke Slovarji Založbe ZRC izšla knjiga Geografski terminološki slovar z 8922 gesli ter skoraj 100 slikovnimi in tabelaričnimi prilogami. Izdajateljji so Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU in Oddelek za Geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Projekt **Svetovna geografija** (vodja mag. Drago Kladnik) je potekal drugo leto. Pregledali, prevedli in priredili smo zemljepisna imena na več kot 200 zemljevidih ter temeljito preuredili terminološki slovarček. Knjiga je izšla v okviru zbirke Enciklopedija za vedoželjne Prešernove družbe iz Ljubljane in obsega pregled glavnih naravnih in družbenih pojavov ter procesov na našem planetu in podroben pregled razvojnih značilnosti po posameznih državah, regionalno zaokroženih območjih in celinah.

Za knjigo **Dorling Kindersley World Atlas** (vodja dr. Drago Perko), ki je izšla kot Družinski atlas sveta pri založbi Slovenska knjiga ter v eni knjigi združuje značilnosti atlasa in regionalne monografije, smo pregledali in posodobili imenik zemljepisnih imen.

Za **Veliki atlas sveta** (vodja dr. Drago Perko), novo, digitalizirano različico Velikega atlasa sveta italijanske založbe De Agostini iz Novare, smo pripravili prevod in priredbo uvodnega spremnega besedila, prevod, priredbo in kontrolo vpisov vseh podomačenih imen na 66 zemljevidih sveta, celin in njihovih posameznih delov, prevod in priredbo terminološkega slovarčka in napotkov za razumevanje imenskega kazala. Sklenili smo redakcijo vseh predhodno pripravljenih gradiv in posebno pozornost namenili kontroli imenskega kazala in zemljevidov Slovenije.

V okviru sodelovanja z založbo *National Geographic Society* in Založbo Rokus smo pripravljali splošni zemljevid **Slovenija v merilu 1 : 400.000** (vodja mag. Jerneja Fridl), ki je izšel kot priloga revije *National Geographic Junior*. Leta 2003 in 2004 smo na inštitutu že prevedli in priredili zemljevida Evrope in sveta. Zemljevid Slovenije bo v nasprotju z omenjenima v celoti rezultat dela našega inštituta. Dopolnili smo obstoječe podatkovne sloje in analizirali tehnične in oblikovne značilnosti zemljevidov *National Geographic Society*. Naročnik namreč želi zemljevid po tipologiji *National Geographic Society*.

Projekt **Zemljevid Evropa** (vodja mag. Drago Kladnik) je potekal v okviru sodelovanja z založbo *National Geographic Society*. Leta 2004 smo priredili njihov najnovejši zemljevid Evrope. V Sloveniji je izšel kot samostojna publikacija in kot priloga revije *National Geographic Junior*, kjer smo ob desnem robu zemljevida dodali še temeljne podatke o državah Evropske zveze. Na zemljevid smo vpisali standardizirana slovenska imena držav ter izvirne ali podomačene oblike oronimov, hidronimov in naselbinskih imen. Zaradi večjega števila napak v izvorni angleški različici smo morali zemljevid temeljito prirediti. Leta 2005 smo pripravili posodobljeno različico zemljevida za revijo *National Geographic Slovenija*.

Tudi projekt **Zemljevid Svet** (vodja mag. Drago Kladnik) poteka v okviru sodelovanja z založbo *National Geographic Society*. Za slovensko izdajo revije *National Geographic* dopolnjevali in posodabljali splošni zemljevid celin in oceanov.

Enciklopedija Alpe (vodja Matija Zorn) je mednarodni projekt francoske založbe Glénat z naslovom *Le dictionnaire encyclopédique des Alpes*. Potekal je četrto leto. Dopolnili smo več gesel in pripravili dodatno kartografsko gradivo.

Projekt **Pregled zemljepisnih imen na vojaškem zemljevidu avstrijske Koroške 1763–1787** (vodja Matija Zorn) je potekal v okviru projekta *Josephinische Landesaufnahme 1763–1787 für das Gebiet des Bundeslandes Kärnten (Republik Österreich)* oziroma Koroška na vojaškem zemljevidu, ki ga vodi dr. Vincenc Rajšp s Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju. Pregledali smo opise vseh sekcij in toponomij.

Projekt **Spremljanje dela Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije** (vodja dr. Maja Topole) je potekal deseto leto. Vlada Republike Slovenije je na 15. seji 17. 3. 2005 sprejela sklep o ukinitvi Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen; jo na 24. seji 12. 5. 2005 ponovno ustanovila in 15. 9. 2005 sklep o ustanovitvi še dopolnila. Čeprav je bilo redno delo komisije prekinjeno, je tajništvo kljub temu delovalo in skrbelo za dokumentacijo ter odposlalo osem strokovnih odgovorov na zastavljena vprašanja. Komisija se je sestala dvakrat: prvič v stari sestavi in drugič na ustanovnem sestanku nove komisije.

Inštitut izdaja znanstveno revijo **Geografski zbornik** (*Acta geographica Slovenica*), ki jo ureja dr. Blaž Komac (izšli sta številki 45-1 in 45-2 z osmimi razpravami enakovredno v angleškem in slovenskem jeziku, tudi na medmrežju: <http://www.zrc-sazu.si/giam/gz.htm>), ter znanstveno knjižno zbirko **Geografija Slovenije**, ki jo ureja dr. Drago Perko (izšli sta deseta knjiga z naslovom Podtalnica Ljubljanskega polja skupine avtorjev in enajsta knjiga z naslovom Spremembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu avtorja Francita Petka). Izšli sta tudi knjigi **Atlant**, faksimile prvega atlasa sveta v slovenskem jeziku, ki vsebuje 18 zganjenih barvnih zemljevidov in suplement z znanstvenimi študijami na 96 strani, ter **Geografski terminološki slovar** na 451 straneh.

V letu 2005 je inštitut aktivno sodeloval z več kot petdesetimi tujimi ustanovami, raziskovalci inštituta pa so objavili več kot stodeset bibliografskih enot, na domačih in tujih srečanjih predstavili skoraj sto predavanj in bili na približno dvajsetih študijskih potovanjih v tujini.

Inštitut je organiziral **3. sestanek izvedenske delovne skupine Organizacije združenih narodov za zemljepisna imena** (Ljubljana, 19.–21. 5.) in soorganiziral 1. mednarodno posvetovanje geografov Slovenije ter Bosne in Hercegovine **Geografija in regionalno prestrukturiranje Slovenije ter Bosne in Hercegovine po letu 1991** (Ljubljana, 29.–30. 9.).

Mag. Jerneja Fridl je bila somentorica pri diplomski nalogi Nataše Kolega, dr. Matej Gabrovec je bil mentor doktorandoma mag. Blažu Komacu in Matiji Zornu, dr. Milan Orožen Adamič magistrandu Primožu Pipanu ter doktorandu mag. Mihi Pavšku, dr. Drago Perko magistrandom Mateji Breg, Borutu Peršolji in Primožu Gašperiču ter doktorandom mag. Jerneji Fridl, Mauru Hrvatinu, mag. Dragu Kladniku in mag. Mimi Urbanc, dr. Marjan Ravbar magistrandu Davidu Boletu ter doktorandom mag. Damirju Josipoviču, Janezu Naredu in Petru Repolusku, dr. Irena Rejec Brancelj pa je bila somentorica doktorandu mag. Alešu Smrekarju.

Damir Josipovič je 11. 7. doktoriral na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani z uspešnim zagovorom naloge Demogeografski učinki imigracije v Slovenijo po II. svetovni vojni, Aleš Smrekar 9. 11. doktoriral na Oddelku za geografijo Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem z uspešnim zagovorom naloge Zavest o rabi vode kot naravnega vira, Blaž Komac pa 15. 11. doktoriral na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani z uspešnim zagovorom naloge Dolec kot značilna reliefna oblika na dolomitnem površju.

Raziskovalci inštituta so bili dejavni tudi kot uredniki in člani uredniških odborov številnih knjig in revij, v različnih komisijah državnih organov, pri Gibanju znanost mladini, kot mentorji podiplomskih mladih raziskovalcev, srednješolcev in osnovnošolcev, v Zvezi geografskih društev Slovenije in Ljubljanskem geografskem društvu ter drugod.

Drago Perko

Novi doktorji znanosti in magistri znanosti s področja geografije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani

Blaž Komac:

Dolec kot značilna reliefna oblika na dolomitnem površju

A dell as a characteristic relief form on dolomite surface

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2005, 203 strani

Mentor: dr. Karel Natek

Zagovor: 15. 11. 2005

Avtorjev naslov: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: blaz.komac@zrc-sazu.si

Izvleček: V doktorskem delu je opisana značilna reliefna oblika dolomitnega reliefa v Sloveniji, imenovana dolec.

Uvodoma so opisane temeljne značilnosti površja na dolomitu v Sloveniji in poglobitve značilnosti dolca. Sledi obširno poglavje o morfoloških značilnostih dolca s poudarkom na analizi naklonov vzdolžnih prereзов. Na podlagi morfometrične in statistične analize je bila izdelana morfološka tipologija dolcev, sklepati pa je mogoče tudi na genezo dolcev.

Genezi dolcev je namenjeno tudi osrednje poglavje doktorskega dela, v katerem avtor ugotavlja, da je to poligenetska konvergentna reliefna oblika. Podobne reliefne oblike torej lahko nastanejo na različni kamninski podlagi in v različnih razmerah s povsem različnimi geomorfnimi procesi. Temeljni geomorfni proces, ki oblikuje dolce na dolomitnem površju, je korozija. Ostali procesi, kot sta denudacija in erozija, so sekundarni, saj večinoma preoblikujejo že korodirano površje oziroma preperelino. Dolci so recentnega izvora, pri oblikovanju katerih površinska erozija nima praktično nobene vloge.

Intenzivni sodobni oziroma polpretekli (recentni) geomorfni procesi so bili dokazani s kvalitativnimi metodami, na primer geomorfološkim kartiranjem, in kvantitativnimi metodami, na primer absolutnim datiranjem koščka lesa. Tezo o pomenu recentnih geomorfnih procesov je potrdilo tudi vrednotenje rezultatov z geoelektričnimi raziskavami.

Ključne besede: geomorfologija, geomorfni procesi, reliefne oblike, absolutna datacija, meritve električne upornosti, dolomit, dolci, Slovenija.

Andreja Ferreira:

Vloga gozda v trajnostno-sonaravnem razvoju Zgornje Gorenjske

The role of the forest in sustainable development of the Upper

Gorenjska region

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2005, 271 strani

Mentor: dr. Dušan Plut

Somentor: dr. Tomislav Levanič

Zagovor: 21. 3. 2006

Avtorjev naslov: Goropeke 12, 4226 Žiri, Slovenija

E-pošta: andreja.ferreira@gozdis.si

Izvleček: Na Zgornjem Gorenjskem gozd pokriva skoraj tri četrtine vseh zemljišč in je tako že zaradi obsega zelo pomembna pokrajinska prvina. Namen disertacije je ugotoviti, kakšne so družbene potrebe po vlogah gozda in kako bi gozd lahko dodatno prispeval k trajnostno-sonaravnemu razvoju proučevanega območja. Pri obravnavi gozda se je kot zelo primeren izkazal pokrajinskoekološki metodološki pristop, pri katerem zaradi holistične obravnave pridejo do izraza interakcije med posameznimi pokrajinskoekološkimi sestavinami ter njihovi vplivi na rabo tal in človekove dejavnosti. Zgornjo Gorenjsko smo razčlenili na pet pokrajinskoekoloških tipov (PET) in 19 pokrajinskoekoloških enot (PEE). Analiza podatkov je pokazala na veliko homogenost naravnih in družbenih dejavnikov znotraj PEE in tudi PET. Trajnost dosedanjega razvoja Zgornje Gorenjske smo ocenili s pomočjo modela, v katerega so bili vključeni okoljski, socialni in ekonomski kazalci. Poglavitna prednost modela je, da obravnava vse tri vidike trajnosti in da je primeren za ocenjevanje trajnosti na ravni PEE in PET. Na osnovi analize dosedanjega razvoja Zgornje Gorenjske in obstoječih funkcij gozda smo ugotovili, da so bili v preteklosti razmeroma veliki naporji vloženi v ohranjanje naravne dediščine, biološke raznovrstnosti in varovanje zemljišč pred erozijo, da pa bi bilo nujno treba okrepiti vlogo gozda pri ohranjanju poselitve, kmetijske dejavnosti in kulturne pokrajine ter energetski preskrbi prebivalstva.

Ključne besede: trajnostno-sonaravni razvoj, gozd, vloge gozda, pokrajinska ekologija, pokrajinskoekološka členitev, metodologija, model, GIS, Zgornja Gorenjska.

Jurij Senegačnik:

Geografija Evrope v šolskih učbenikih evropskih držav

The geography of Europe in the school textbooks of European countries

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2005, 372 strani

Mentor: dr. Mirko Pak

Zagovor: 28. 3. 2006

Avtorjev naslov: Karlovska cesta 15, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: senegacnik4@siol.net

Izvleček: Prvo poglavje disertacije je namenjeno teoriji pouka (geografije) in (geografskega) učbenika. Sledi temeljit pregled razvoja »znanstvene« in šolske regionalne geografije v tujini in v Sloveniji. V tujini je poudarek na prikazu razvoja v Nemčiji. V aplikativnem delu raziskave so najprej podane sheme sistema geografske vede in temeljnih pristopov z vidika notranje organiziranosti učne snovi v učbenikih. Sledi primerjalna analiza 63 učbenikov s posebno obravnavo geografije Evrope iz 35 evropskih držav. Raziskava je odkrila razlike med učbeniki za nižjo in višjo starostno stopnjo, kot tudi med učbeniki iz zahodnega, osrednjega in vzhodnega dela Evrope. Z novo metodo vrednotenja simulacije učbeniških pristopov se je ugotovilo, da je slovenskim gimnazijskim dijakom in učiteljem najbližji kombiniran regionalni pristop po regijah in državah ter njihovih osrednjih problemih. V strogo didaktičnem pogledu lahko ta regionalni pristop označimo tudi kot tematsko geografijo v regionalni razporeditvi. Anketiranih je bilo 1387 dijakov z 19 gimnazij in 63 učiteljev. Raziskava na koncu prinaša tudi okviren predlog problemskih tem, ki bi se jih lahko vključilo v nov slovenski učbenik geografije Evrope.

Ključne besede: regionalna geografija, geografija Evrope, geografski učbenik, metoda vrednotenja simulacije učbeniških pristopov, didaktika geografije.

Katja Vintar Mally:

**Okoljevarstvena in socialnoekonomska protislovja držav v razvoju
Contradictions between environmental protection and socio-economic
development in developing countries**

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 203 strani

Mentor: dr. Dušan Plut

Zagovor: 10. 7. 2006

Avtorjev naslov: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: katja.vintar@ff.uni-lj.si

Izvleček: Zadnja desetletja sta svet globalno in regionalno zaznamovala procesa povečevanja socialnih in ekonomskih razlik na eni strani ter stopnjevanja okoljskih problemov na drugi. Oba procesa terjata iskanje rešitev na globalni in državni ravni, zlasti še v luči postopnega preobrata k novi (trajnostni) razvojni paradigmi, ki izpostavlja premišljeno in uravnoteženo gospodarsko, socialno in okoljsko politiko na vseh prostorskih ravneh. Disertacija se s pomočjo proučitve posameznih ekonomskih, socialnih in okoljskih vidikov razvoja ter njihovih večplastnih medsebojnih povezav osredotoča na proučevanje nastajajočih protislovij med socialnoekonomskim razvojem in zahtevami varstva okolja v državah v razvoju. V ta namen smo oblikovali tristopenjski interakcijski regionalnogeografski model, ki je omogočil doseganje zastavljenih ciljev in potrditev delovnih hipotez. Kvantitativna analiza dokazuje, da države v razvoju ob hitri rasti prebivalstva zapostavljajo kratkoročno manj pereče okoljevarstvene probleme na račun doseganja ekonomskih in socialnih razvojnih ciljev. Za namene prikazovanja stopnje splošne uravnoteženosti razvoja je bil razvit sintezni kazalec – indeks uravnoteženosti razvoja, ki v izračun enakovredno vključuje dosežke človekovega razvoja in sočasnih pritiskov na okolje. Na teoretičnih in empiričnih dognanjih je zasnovana tudi tipologija držav v razvoju, kot temelj za ugotavljanje njihovih dolgoročnih socialnoekonomskih možnosti v okviru obstoječih nosilnih zmogljivosti okolja.

Gljučne besede: varstvo okolja, socialnoekonomski razvoj, trajnostni razvoj, države v razvoju, regionalna geografija.

Valentina Brečko Grubar:

Trajnostno sonaravno gospodarjenje z vodnimi viri v porečju Kamniške Bistrice

Sustainable management of water resources in the Kamniška Bistrica drainage basin

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 175 strani

Mentor: dr. Dušan Plut

Zagovor: 14. 7. 2006

Avtorjev naslov: Sketova ulica 5, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: grubar1@siol.net

Izvleček: Doktorska disertacija obravnava porečje Kamniške Bistrice kot vzorčno območje za geografsko proučevanje trajnostno sonaravnega gospodarjenja z vodnimi viri. Proučevanje smo zasnovali na treh modelnih pristopih: DPSIR, integralni geografski model proučevanja okolja in študija ranljivosti okolja. Upoštevajoč naravnogeografske značilnosti, pokrajinsko sestavo in pokrajinsko rabo smo porečje razčlenili v tri enote: zgornji, srednji in spodnji del porečja.

Naravnogeografske značilnosti smo funkcijsko vrednotili glede na vodne vire, izdelali analizo količinskega in kakovostnega stanja vodnih virov ter njihov vpliv na oskrbo s pitno vodo, na gospodarsko rabo vode in poplavno ogroženost. Ocenili smo pokrajinsko občutljivost okolja vodnih virov, ki je pri snovanju trajnostno sonaravnega gospodarjenja z vodnimi viri zelo pomembna. Ugotovljeni so bili najpomembnejši dejavniki obremenjevanja okolja, kot so: poselitev, kmetijska raba zemljišč, proizvodne in druge dejavnosti ter odzivi družbe za zmanjšanje obremenjevanja, ohranitev vodnih virov in naravnega okolja v porečju.

Za geografsko proučevanje trajnostno sonaravnega gospodarjenja z vodnimi viri v porečju so bili predlagani kazalci, opredeljeni z razredi, ki so metodološki rezultat našega dela. Rezultat geografskega proučevanja trajnostno sonaravnega gospodarjenja z vodnimi viri v porečju pa so tudi predlagani ukrepi s ciljem, da bo gospodarjenje z vodnimi viri v prihodnosti omogočalo kakovostno in količinsko zadovoljivo oskrbo za vse uporabnike ter zagotovilo obnovo in obstoj ekosistemom povezanih z vodo.

Ključne besede: porečje, vodni viri, trajnostno sonaravno gospodarjenje, Kamniška Bistrica.

Uroš Stepišnik:

Udornice na slovenskem krasu

Collapse dolines on slovenian karst

Doktorska disertacija: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 198 strani

Mentor: dr. Andrej Mihevc

Somentor: dr. Karel Natek

Zagovor: 14. 7. 2006

Avtorjev naslov: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: uros.stepisnik@ff.uni-lj.si

Izvleček: Udornice so zaprte kraške globeli različnih dimenzij in oblik. Za udornice štejemo vse globeli, ki so po dimenzijah večje od vrtač in manjše od kraških polj. Mejne dimenzije oziroma razmejitev po dimenzijah niso točno določene, zato se pri klasifikaciji zaprtih globeli poleg razdelitve po velikosti opiramo tudi na morfologijo globeli. Kljub majhni velikosti nekaterih udornic, ki bi jih zaradi dimenzij klasificirali kot vrtače, jih lahko zaradi strmih ali stenastih pobočij uvrstimo med udornice. Pojavljajo se na celotnem slovenskem krasu. Osnovni mehanizem nastanka udornic je rušenje jamskih stropov do površja oziroma udor. Sam udor stropa nad podzemskim prostorom pa lahko zaradi omejene velikosti jamskih dvoran pogojuje le nastanek manjših udornic. Nastanek in razporeditev večjih globeli, ki jih slovenska strokovna literatura prav tako imenuje udornice, je vezan na specifične hidrološke procese na območjih koncentriranih podzemskih tokov, nihanja piezometričnega nivoja v podzemlju, na večjo agresivnost ali erozivnost vodnih tokov ali kombinacije teh dejavnikov.

Namen doktorske disertacije je sistematična geomorfološka raziskava vseh udornic na slovenskem krasu oziroma oblik, ki jih slovenska strokovna literatura običajno navaja kot udornice. Zaradi obsežnosti območja preučevanja in velikega števila globeli, ki se pojavljajo na njem, so bile iz raziskave izključene majhne udornice ter konte.

Z analizami oblikovanosti udornic in interpretacijo procesov v udornicah raziskava prispeva k razumevanju dinamike in mehanizmov oblikovanja ter preoblikovanja udornic z različnimi geomorfnimi procesi. Izdelani so bili modeli procesov v udornicah, s katerimi lahko interpretiramo razvoj udornic v času ali pa interpretiramo mehaniko in dinamiko posameznih geomorfnih procesov. V disertaciji so bile dopolnjene nekatere klasifikacije in modeli razvoja udornic v času, ki jih je navajala dosedanja literatura in navadno klasificira udornice na stare in mlade. Postavljena je bila nova osnova za interpretacijo in klasifikacijo udornic na podlagi procesov. S tem je bila potrjena hipoteza, da je interpretacija razvoja udornic iz mladih v stare, kakor jih opredeljuje strokovna literatura, neprimerna, saj so procesi, ki preoblikujejo udornice, vezani na značilnosti

udornice in njihove okolice, zato oblikovanost udornic ni vezana le na čas, temveč tudi na dinamiko in obseg posameznih geomorfnih procesov v njih. Modele preoblikovanja udornic lahko apliciramo tudi na proučevanje udornic izven slovenskega krasa ter na ostala podobna okolja v kraškem geomorfnem sistemu.

Ključne besede: geomorfologija, geomorfološki procesi, reliefne oblike, kras, udornice, pobočja, sedimenti, meritve električne upornosti.

Irena Selak:

Strokovne podlage za poselitev v strategiji prostorskega razvoja občine
Professional bases for settlement in the municipal spatial development strategy

Magistrsko delo: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 136 strani

Mentor: dr. Andrej Černe

Zagovor: 12. 5. 2006

Avtorjev naslov: Seidlova cesta 20, 8000 Novo mesto, Slovenija

E-pošta: irena.selak@acer.si

Izvleček: Naloga obravnava strokovne podlage za poselitev za občinski strateški prostorski akt, to je po veljavnem zakonu strategija prostorskega razvoja občine.

V prvem delu so pregledana mednarodna in državna izhodišča ter zakonske osnove za načrtovanje poselitve. Posebej je izpostavljen Pravilnik o podrobnejši vsebini, obliki in načinu priprave strategije prostorskega razvoja občine ter vrstah njenih strokovnih podlag, kjer so navedene obvezne vsebine strokovnih podlag za ta dokument.

V nadaljevanju je ciljno povzeta strokovna literatura s tega področja, in sicer po vsebinah, ki so določene v omenjenem pravilniku, dodane pa so še druge vsebine, ki se pogosto pojavljajo v strokovni literaturi.

V tretjem delu so analizirani trije primeri strokovnih podlag za poselitev, prav tako glede na skladnost s predpisanimi vsebinami v pravilniku.

Zaključno poglavje je zasnovano kot primerjava vseh treh analitičnih sklopov, to je zakonodaje, teoretičnih izhodišč ter prakse, iz česar je izdelan obseg vsebin strokovnih podlag za poselitev ter obrazložen način njihove izdelave. Ugotovljeno je, da je potrebno izdelati vse v pravilniku predpisane analize in poleg njih še nekaj drugih, potrebno pa je upoštevati še vrsto dejavnikov, da bi zagotovili kakovostne in celovite strokovne podlage, ki so osnova za načrtovanje uravnoteženega prostorskega razvoja.

Ključne besede: prostorsko planiranje, strokovne podlage, poselitev, strategija prostorskega razvoja občine, Slovenija.

Irma Gabrovšek:

Predstavitev zavarovanih območij v Sloveniji z vidika geografskega izobraževanja

Introduction of protected Slovenian areas from the view of geographical education

Magistrsko delo: Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 264 strani, 22 prilog

Mentor: dr. Tatjana Resnik Planinc

Zagovor: 5. 7. 2006

Avtorjev naslov: Brezje pri Tržiču 31, 4290 Tržič, Slovenija

E-pošta: irma.gabrovsek@guest.arnes.si

Izvleček: Zavarovana območja sodijo med najbolj zanimiva območja geografskega proučevanja in raziskovanja. Izhodišče magistrskega dela je okoljevarstveno in izobraževalno, saj so predstavljena zavarovana območja Slovenije kot geografska učilnica na primeru predlaganega regijskega parka Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe ter geografsko izobraževanje o zavarovanih območjih. Aplikativni del je vezan na izbrano območje Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Prikazane so geografske značilnosti kot osnova za izdelavo novih poti ekskurzij, terenskih proučevanj in raziskovalnih taborov. Njihova vsebina je predvsem geografska, razlikujejo se glede na zahtevnost, trajanje, cilje, smer oziroma velikost območja, ki je zajeto v izbrano obliko pouka v naravi. Vsaki učni poti je dodan učni list, ki vključuje različne terenske metode dela. Terensko delo je lahko osnova ali sestavni del različnih učnih pristopov. Predstavila sem tri inovativne učne pristope k poučevanju in učenju o zavarovanih območjih oziroma predloge za njihovo izpeljavo. Teoretično je predstavljeno projektno učno delo, podjetnostno učenje in raziskovalno delo učencev ter opisana dejanska priprava, izvedba in evalvacija izbranih pristopov v obravnavanem območju. Z analizo učnih načrtov za različne predmete na osnovnošolski in srednješolski ravni sem ugotavljala zastopanost vsebin o zavarovanih območjih v kurikulumih. Opisala sem tudi nekatere mednarodne projekte, katerih vsebina je vezana na zavarovana območja oziroma na okoljsko vzgojo nasploh.

Gljučne besede: zavarovano območje, geografsko izobraževanje, regijski park, predlagani Karavanško-Kamniško-Savinjski regijski park, interpretacija narave, učna pot, terensko delo, učni list, ekskurzija, naravoslovni dan, šola v naravi, raziskovalni tabor, center šolskih in obšolskih dejavnosti, projektno učno delo, podjetnostno učenje, šolsko raziskovalno delo, okoljska vzgoja.

Katarina Pajnič:

Struktura in položaj Slovencev na Hrvaškem

Structure and situation of Slovenes in Croatia

Magistrsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska Fakulteta, Oddelek za geografijo, 2006, 309 strani

Mentor: dr. Jernej Zupančič

Zagovor: 15. 9. 2006

Avtorjev naslov: Preloge 65, 1211 Ljubljana-Šmartno, Slovenija

E-pošta: katarinapajnic@yahoo.co.uk

Izvleček: Magistrsko delo je posvečeno problematiki strukture in položaja Slovencev na Hrvaškem. Po uvodnem teoretičnem in metodološkem delu je izpostavljena dilema o Slovencih na Hrvaškem kot o izseljenski in avtohtoni manjšinski skupnosti. Zato so preverjene teoretične postavke o manjšinskem vprašanju in o procesih, ki ga zadevajo, kot so pravno varstvo manjšin, asimilacija, mešani zakoni, identiteta. Predstavljene so možnosti uporabe statističnih metod. Gradivo je zbrano z analizo popisov prebivalstva ter s terenskim delom. Preučena je prostorska razširjenost slovenske skupnosti, ki šteje po statističnih podatkih nekaj več kot 13.000 pripadnikov, na podlagi števila priseljenih iz Slovenije pa prav gotovo več. Skupnost naseljuje pretežno urbana območja Zagreba, Reke, Istre in Dalmacije ter obmejno območje s Slovenijo. V socialni strukturi izstopajo boljje izobraženi, zaposleni v visokokvalificiranih poklicih in starejši. Slovenci so politično in kulturno-društveno organizirani, kar predstavlja realne osnove za njihov obstoj in razvoj tudi v prihodnosti.

Gljučne besede: Slovenci na Hrvaškem, manjšina, izseljenstvo, narodno vprašanje

Janja Turk